

Bidrag til at belyse Norges Oldtid, øste af østerlandske Rilder.

Under Læsningen af Værker fra og om Østerland har jeg jævnlig nedtegnet saadanne Bemærkninger, som indeholdt Beviser for eller Antydninger af Forbindelsen mellem Asien og vore Fædred. En liden fragmentarisk Samling af saadanne Bemærkninger er det, jeg her byder Uedas Læsere, i det Haab, at samme vil findes at indeholde ikke ubetydligt Bidrag til Bedømmelsen af vore Fædres forhistoriske og ældste historiske Forholde.

I. Gravhøie i Afghanistan, Norge og Nordamerika, sammenlignede.

Ved Gjennemlæsningen af en Afhandling om Gravhøie i Nordamerika, som Forfatteren, Hr. E. G. Squier, i Chillicothe i Districtet Ohio, ¹⁾ nylig (Oct. 1847) tilsendte mig, var det mig paafaldende at bemærke en stor Lighed mellem de der undersøgte Gravhøie og de norske; thi, uagtet det vel er bevist, at de gamle Nordmænds Efterkommere fra Island og Grønland besøgte Nordamerikas Kyster, har man dog ikke deraf turdet slutte sig til en fra dem nedstammende Befolkning i det Indre, langs Ohio's og Mississippis Bredder. De undersøgte Gravhøie vække derimod stærk Formodning om Slægtskab mellem det Folk, som har opkøst dem, og Norges hedenstids Indvaanere, hvilket nedenstaaende Sammenstilling søger at godtgjøre. Da derhos vore Fædres igjen ere udbandrede fra Asien, fra Ege, som ikke gjøre det usandsynligt, at Forbindelser mellem dem

¹⁾ Observations on the uses of the mounds of the West, with an attempt at their classification - by E. G. Squier. New Haven 1847. 8vo.

og de gamle Indvaanere af det nuværende Afghanistan kunne have fundet Sted, har jeg ikke taget i Betænkning ogsaa at medtage de høist mærkelige buddhistiske Gravmonumenter i dette Land i den Sammenligning, jeg her agter at anstille, da, som man vil see, ogsaa disse frembyde isinesfaldende Lighedspuncter.

Hvad for det første den ydre Form betræffer og Materialernes Anordning, da stemme alle tre Landes Monumenter overeens i Valget af Kuppelformen. Det kunde vel synes, naar Tælen er om Høie af Steen og Jord, at paa en saadan Omstændighed Intet er at bygge, da Kuglesegmentet eller Kuppelen er den simpleste og naturligste Form; men, naar man tager Gjenstandene i nærmere Oiesyn, sees overalt en bestemt Stræben efter at udpræge denne Form gjentagne Gange i det samme Monument.

For henved tyve Aar siden undersøgte Ungareren, Dr. Honigberger,¹⁾ mange af de i Afghanistan forekommende Gravmonumenter, som der kaldes *burdsch* eller *top*. Et saadant bestaaer af en af underjordiske Gange gennemskaaen opkastet Høi af betydeligt Omfang (indtil 2000 Skridt), paa hvis Top er af Muurværk opført et cylindrisk Taarn, der ender sig i en Kuppel, af ligesaa stor, undertiden større Diameter end Høide (fra 30 til 50 Fod). Et saadant Taarns Basis dannes af en Masse uformelige og uordentlig sammenfæstede store Stene, hvorpaa Taarnet er opmuret af hugne Stene, sammenføiede med Cement, saaledes at først om et eller flere Gravkammere er af mindre Stene opmuret en liden Kuppel, vel cementeret og udenfor belagt med et heelt Cementlag, og udenom denne af større Stene et nyt større Kuppelformigt Taarn. Og den samme Kuppelform viste sig ogsaa paa Laaget af flere Aar af Guld og Sølv, som fandtes i Gravkammerne, tildeels udenom hverandre, saa at Tendentzen til at danne den ene Kuppel udenpaa den anden er stærkt fremtrædende.

Hermed sammenligne man ikke blot den ydre Form af vore gamle Gravhøie, men tillige de forskjellige Lag, hvoraf flere blandt dem ere dannede, saaledes

¹⁾ See Notice sur les découvertes archéologiques faites par Mr. Honigberger dans l'Afghanistan — i Journal Asiatique, III Série, Tome II, p. 254—277, T. IV, p. 401—440 og T. VII, p. 385—404. Lignende Gravmonumenter findes i Pendschab, især ved Landsbyen Manikjala, imellem Altok og Lahore, hvor flere have været undersøgte, blandt andre en paa 80 Fods Høide og 310—320 Fods Omfæng — Journ. Asiat. III S. T. I, p. 561 fig. En lignende har været funden og undersøgt paa Krim ved Kertschy — ib. T. X, p. 572 fig.

at det ene Lag danner en Kuppel udenom det andet. Saaledes hedder det i Urda II, S. 368 om en Gravhøi paa indre Arne i Høugs Præstegjæld i Bergens Stift: "Nederst var et af leerblandet Sand bestaaende Lag, derovenover et Lag af rødagtig Dur, siden en indvendig kugledannet¹⁾ Kjerne af store Kampestene, ovenpaa og omkring denne et Lag af sort Muld, og over det Hele en omtrent 10 Tommer tyk Bedækning af Grønsvær eller Græstørv."

Urda III, S. 71: "For nogle Aar siden opgrov N. L. B. en paa Gaarden Bambeim i Ulvigs Sogn i Hardanger værende Gravhøi, som var rund, 3 Alen høi og udvendig belagt med Græstørv. Under Græstørven var et Lag af Muld, omtrent 1 Alen dybt fra Høiens Top, og omtrent ligesaa tykt fra Siderne af indefter mod Høiens Indre. Under og indenfor dette Jordlag var en Kuppeldannet Kjerne, opført af større og mindre Graastene eller Kampestene o. s. v."

Sammeft. III, S. 101 omtales en Høi paa Østreim i Etne, hvorom det hedder: "Et Lag Muldjord, 1 Alen tykt, bedækkede den. Derefter viste sig et Lag af Trækul. Under dette fandtes atter Muld, og saa kom Steensætningen."²⁾

See vi nu hen til de nordamerikanske Høie, af hvilke Squier og Dr. Davis have i Mississippidalen ladet næsten 150 Stykker udgrave og have noiaagtigen undersøgt dem, da bestaae de af 3 Arter, der af Squier beskrives saaledes:

- 1) De Høie, som findes i eller i umiddelbar Nærhed af Fæstningsvolde (enclosures), og hvilke bestaae af flere Lag (are stratified) og indeslutte Altare af brændt Leer eller Steen, og som have været Offersteder eller paa nogen Maade været forbundne med religiøse Skikke eller Ceremonier.
- 2) De, som staae isolerede eller i Grupper mere eller mindre fjernede fra Voldene, hvilke ikke bestaae af Lag, hvilke indeholde Menneskelevninger, og hvilke have været Gravsteder og Monumenter over de Døde.
- 3) De, som hverken indeholde Altare eller Menneskelevninger, og som have været Dagthøie eller Grundvolde for Bygninger.

¹⁾ Her bruges vel Udtrykket kugledannet, men da Høiens ydre Form ei angives at afvige fra den sædvanlige, bør det formentlig forstaaes om en oventil afrundet Kegles Form, der kommer Kuppelen nær.

²⁾ De steensatte Høie eller Gange, som undertiden bemærkes under norske Gravhøie, tør maaskee have deres Forbilleder i de ovenfor omtalte Gange under de afghaniske Top'er.

Årsagen til at *S.* kalder den første Art Offerhøie (mounds of sacrifice) sees at være den Omstændighed, at de indeholde, hvad han kalder symmetriske Altare, hvorpaa findes Levninger af Gjenstande, der have været i Ilden. Jeg mener, at hvad han kalder Altare, nemlig en Art Skaaler, hvori findes Aske og Levninger af mangehaande brændte Gjenstande, ere en Art Gruburner, og at hans to første Arter af Høie ere begge Grubhøie fra forskjellige Perioder, svarende til Brændalderen og Hougaldere hos Snorro, og at saaledes begge disse Arter kunne drages ind i nærværende Sammenstilling.

Den første Art er dannet af Lag, der ikke ere horizontale, men svare til Høiens ydre convex Form. En af dem, 3 engl. Mile fra hans Bolig, Staden *Chillicothe*, beskriver han saaledes, ovenfra nedad: 1) et Lag, 1 Fod tykt, af grov Singel og Smaastene, 2) et to Fod tykt Lag af Jord, der syntes sammenbaaret i smaae Portioner fra forskjellige Steder, 3) et tyndt Lag af fin Sand, lidt over en Tomme tykt, 4) et 18 Tommer tykt Jordlag, som det for nævnte, 5) et Lag af Sand endnu tyndere end det første, 6) et Jordlag, en Fod tykt, 7) et tredje Lag af Sand, 8) et Jordlag af saa Tommers Tykkelse, og derunder endelig et Altar eller en Skaal af brændt Leer.¹⁾

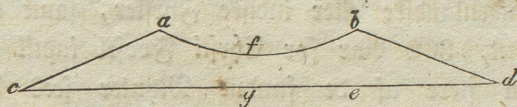
Denne Stræben efter at give Gravninderne Form af flere Hvalvinger over hverandre, kan neppe være tilfældig, men maa forklares af Efterlignelse, især, naar man ogsaa i mange andre Puncter finder Overeensstemmelser.

Gravkammere. I de afghaniiske Top'er ere i Kjernen et eller flere (indtil 6) Gravkammere, og over samme i den ydre Muur i Almindelighed eet. De ere i Regelen kubiske, oftest blot een Fod i Gjennemsnit, og dannede af 6 Steenplader. De findes snart i Niveau med Topens Grundflade, snart noget højere; een Gang fandtes et Gravkammer 12 Fod under Niveau'et.

Som bekjendt, ere Gravkammerne i de norske Høie fra Brændalderen dannede paa samme Maade, om ei kubisk, dog i parallelepipedisk Form, af større og mindre Dimensioner, og af 6 Steenplader, eller flere, naar Størrelsen har udfordret det. Ogsaa her findes undertiden flere Gravkammere i samme Høi (indtil 21, som i *Östreims-Høien* i *Etne*). I Høiene fra den saakaldte Hougaldere derimod ere Gravkammerne tomrede. I nogle findes intet Gravkammer.

¹⁾ Forf. bemærker forøvrigt, at det øverste Lag af Singel og Smaastene undertiden mangler, ligesom Lagenes Antal ei er ligestort i alle. Af Sandlag er der i det mindste eet, oftest to eller tre.

I de amerikanske Høie fra Brændalderen findes ikke egentlige Gravkammerer, men kun et Slags runde Skaale (af S. kaldede Altare) af brændt Leer, af saadan Form i Gjennemsnit

En saadan hos Eq. afbildet og beskreven har 9 Fod i Diameter fra c til d, 5 Fod fra a til b, Høide fra b til e 20 Tommer, og fra f til g 11 Tommer. ¹⁾ I den anden Art af Høie er der temret Gravkammer ligesom i de norske (danske og svenske).

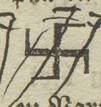
Gravkammerenes Indhold. I de afghaniske findes undertiden blot Støv og Aske, undertiden Urner, blandt hvilke igjen nogle blot indeholde Jord, (ofte af mørkerød Farve), Aske og Beenstumper, andre tillige Smykker og Mynster. Urnerne ere dels af Serpentin, dels af Jern, Kobber, Sølv og Guld; en enkelt af Træ er ogsaa funden. Smykkerne, som dels ere fundne løse i Jorden udenom Urnerne, dels blandt Jord og Aske inde i disse, dels i de mindre indre Urner eller Kister af Sølv og Guld, bestaae i Perler, Edelfstene, Guldringe, smaae Guldsmykker af mange forskjellige Skikkelser, (to i Form af en Klokke), tynde Guldblade, dels glatte dels sammenrullede, Sølvringe m. m. Af Kryстал fandtes ogsaa enkelte Cylindere og et Par Glasfer; en saadan 1½ Tomme høi og 1 Tomme i Diameter, med Kryсталprop, fandtes liggende paa Siden, med Proppen udgleben, og nogle Draaber af et Fluidum deri. I en Sølvurne fandtes ligeledes et brunt, skarpt lugtende Fluidum, hvori forskjellige Gjenstande vare nedlagte. Paa et Par Steder fandtes en fedtagtig Substant mellem Smykkerne og paa mange Steder en harpiragtig Materie (une matière blanchâtre et resineu-

¹⁾ Størrelsen af disse Skaale er forøvrigt forskjellig, oftest fra 5 til 8 Fod i Gjennemsnit i Bunden; enkelte ovale indtil 50 Fod lange og 12—15 Fod brede, nogle firkantede. To Gange fandtes Kammerer (Altare?) af sammenstillede Steenplader, som i de afgh. og norske Høie; det ene, som Eq. selv har seet, var 5 Fod langt og 4 Fod bredt, og indesluttet af tætpakket Jord. Noget Analogie turde findes imellem disse Skaaler og to ovale Jordhulninger eller Udhulinger, for en stor Deel fyldte med Kul og Aske, som i 1832 fandtes i en Gravhøi paa Gaarden Nareberg i Holmedal i Bergens Stift, (Nrda I, S. 176) samt en halv-æggeformig Concavitet til lignende Brug i Ullensaker — ib. I, S. 292. Man sammenligne derhos Gravkammerer uden Dæksene, som f. Ex. paa Gjerstad (Nrda II, S. 405) eller de sammesteds fundne Steenskaaler.

se), som er brændbar og lugter stærkt af Harpir, samt bliver mørk, naar den affjøles. De fundne Mynter af Guld, Sølv, og Kobber, ere deels af de græske Tyrster, der sadde paa Baktriens Throne efter Alexander den Stores Død, deels af indenlandske eller indiske Tyrster, samt enkelte byzantinske, og ere fra Tidrummet, 300 Aar før Christi Fødsel indtil omtrent 500 Aar efter Kristus. Paa flere af de fundne Mynter sees det mystiske Kors

, som jeg har omtalt i Urda II. S. 75 flg., 190 flg., hvorom Wilson i sit Sanskrit-Lexicon siger: "Svasti er et Slags mystisk Figur, hvis Anbringelse paa en Person eller Ting i Almindelighed ansees for at bringe Lykke; det bestaaer af

, og er blandt Dschaina's (en indisk Sect) Emblemet for den syvende for-gudede Lærer i den nuværende Verdensperiode". Ordet kommer af svasti, en Partikel, der bruges saavel til Betsignelse som til Betegnelse af Bisfald (= Amen, saa være det!). Samme Slags Kors bruges endnu i Hindustan. Taylor siger derom i sit hindustanske Lexicon: "Sethia, et Mærke i Form af et Kors, hvis fire Arme ere boiede i rette Vinkler, males af Hinduerne med Rødt forrest i deres Regnskabsbøger, ved Begyndelsen af et nyt Aar. Den samme Figur dannes ogsaa paa Gulvet af Meel ved Bryllupper og andre Ceremonier."

De norske Høies Gravkammere indeholde ogsaa undertiden blot Jord og rød Sand (sef. Urda III. S. 101—102), dog oftest Urner af Steen, brændt Leer, Jern, Kobber, Messing eller Træ, enkelte Gange af Glas. I og udenom dem findes Aske, Beenstumper, Smykker, Mynter og Guldbracteater (Efterligninger af Mynter). Smykkerne bestaae i Perler, Spænder, Ringe m. m. af Guld, Sølv eller Bronze, Guld i Stænger, Traade og tynde Blade, Glimmerfliser (mica, af Alnnen kaldet Kraakesølv). Man har endvidere fundet en Bjælde — Urda II. S. 406 — (smilgn. de klokkeformige Guldsmykker i de afgh. Urner), en Art Rogelse, bestaaende af gummiagtige og resinøse Substantier, samt Dele af Træ, Bark eller Rødder — Urda II. S. 186—87 — ¹⁾. Af fundne Mynter

¹⁾ I en med kuppelformigt Laag forsynet Sølvdaase fra en Top i Afghanistan fandtes en forstenet Substant af Klustfarve og en ru Overflade med Striber lige Barken af visse Træer. Denne blev i Paris undersøgt af Naturkyndige, der vare enige i, at det var en forstenet Træsubstant, men hvad Art det var, kunde de ei bestemme. Journ. Asiat. III S., T. II, p. 270.

Kjender jeg kun eet Exempel paa, at de have været af Sølv — Urda I. S. 292 — ¹⁾ og disse vare saa angrebne, at de ei lode sig undersøge, oftest ere de af Guld, deels tosidige Mynter, deels Bracteater, og i begge Tilfælde forsynede med en Hæmpe eller Øsen til at hænge i Baand. Præget paa disse er aabenbart Efterligninger af østerlandske Mynter, og nærmest af saadanne, som findes i Afghanistan, hvorefter jeg forhen — Urda II. S. 75 flg. 190 flg. — har yttret mig. Saaledes have de i Bligs og Hongs Præstegjeld fundne Guldmynter — Urda I. Pl. 7. No. 13 og 14 — en paafaldende Lighed med en i Afghanistan funden, som, efter Journ. Asiat. III. S. T. II. Pl. XIII. No. 4, her er afbildet:

Guldbracteaterne have jævnlig den ovenomtalte mystiske Kors, hvortil vel vore Fædre ligesom Jyderne have fæstet en særegen Tillid ²⁾.

I en paa en Gaard i Nærheden af Stavanger, i en Gravhøi funden Urne af Glas, i Form af et Horn, fandtes Levninger af et brunt seigt Fluidum — Urda III. S. 68 — ³⁾, hvormed maaskee kan sammenlignes det brune Fluidum, som paa et Par Steder er fundet i de afgh. Gravkammere.

Som Gjenstande, hvortil intet Tilsvarende vides at være fundet i Afgh., kunne anføres Bægtkaaler med Lodder, Redskaber, Nøgler, og i Særdeleshed Baaben.

Høie med tomret Gravkammer ere i Norge sjældne. I en saadan paa Karmøen fandtes et Skelet med Levninger af uldne Klæder og Baaben af Bronze

¹⁾ I Nord. Tidssk. f. Oldkyndighed III S. 251 berettes om Fund af en Kobberkjedel med en Deel forvittrede Mynter i Dinghousen nær Legangers Præstegaard i Bergens Stift; men af hvad Metal Mynterne vare, er ikke tilføjet.

²⁾ I Urda I S. 175 omtales og paa Pl. 7 No. 12 findes afbildet et i en Grav fundet Brystbillede af Steen, og i III B. S. 75—76 omtales et i en Steenplade indridset Menneske-Ansigt. Skulde disse maaskee kunne ansees som Surrogater for Mynter med Brystbilleder?

³⁾ I nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed III S. 274 beretter Hr. Biskop Neumann om en Gravhøi paa Gaarden Støle i Etne Præstegjeld, hvori et Kar af Jern fandtes, i hvilket endnu et skarpt Fluidum var tilovers.

— Urda II. S. 324. I en Høi paa Tjøttøe i Helgeland fandtes i Midten, iftedetfor Gravkammer, en Plads med Stene afmærket i Form af en Liggende, og deri et Skelet i siddende Stilling, og ved sammes Fødder en sønderbrudt Steenbolle, hvori en stor aflang Beentærning og ti Beendupper, formeentlig Brækker til et Spil, samt et Jernsværd.

Skeletter ere enkelte Gange ogsaa fundne i Gravkammere af Steen, f. Ex. paa Karmoen i en 1831 aabnet Gravhøi, hvorom Beretning gives i Nord. Tidsskr. for Oldkynd. I. S. 416.

Vende vi os nu til de nordamericaanske Gravhøies Indre, da findes, som ovenmeldt, i den første Art, paa et Par Undtagelser nær, intet egentligt Gravkammer, men i dets Sted de før beskrevne store Skaaler af brændt Leer. Af den Omstændighed, at disse ere stærkest brændte oventil, kan sluttes, at Gjenstande have været brændte i eller paa dem. I den ovennævnte ene af Squier detailleret beskrevne var Skaalen fyldt til Randen med Aske; derover laae, bedækkende hele Skaalen, et Lag af Glimmerskifer (silvery or opaque mica) i Skiver eller Blade, og lige over Skaalens Centrum en Samling af brændte Menneskebeen. Han bemærker derhos, at dette var den eneste, hvori Glimmerskifer og brændte Menneskebeen fandtes. Forøvrigt har man i disse Skaaler jævnlig fundet en Mængde Gjenstande, men sønderbrudte og beskadigede af Jld, saasom Redskaber og Smykker af Sølv, Kobber, Steen og Elfenbeen, Perler af Sølv, Kobber og Perlemøder, Spyde- og Pilespidse af Flint, Kvarts, Granat og Obsidian, forstenede Hæltænder, Alligatortænder, Coemulslinger, Galena (Ivovelsholdig Blyerts?), udskaarne Hoveder af Mennesker ¹⁾ og forskjellige Dyr, Leerkar af forskellige Slags m. m.

Den anden Art af Høie, som Squier beskriver, og som han mener alene ere Gravhøie, udmærke sig fra de nysnævnte ved meget større Dimensioner, derved at de ei bestaae af forskellige Lag, samt at de findes i lang Afstand fra Bølde, og mangle de Skaale, som han kalder Altare. De bedække stedse et Skelet (undertiden flere), som findes i en Kiste af raue Lømmervægge, eller indhyllet i Bark eller grove Bastematter. En saadan Høi, ei langt i Syd for Chillicothe, med tre eller fire mindre i Nærheden, beskriver Sq. saaledes: "Høien er to og

¹⁾ Disse kunne maaffee, som de nys omtalte Bryknbilleder i enkelte norske Gravhøie, have tjent som Surrogat for Mønter, om hvilte den Befolkning, hvem de her omtalte Gravhøie skyldte deres Oprindelse, kunne tænkes at have havt en Reminiscens.